

Ewa Curie-Labouisse 1904-2007

Richard F. Mould

Ta krótka biografia Ewy Curie-Labouisse powstała po jej śmierci, w październiku 2007 roku, w wieku 102 lat. Miała barwne i ciekawe życie, którego pewne fragmenty, jak np. jej działalność w wysoko postawionych kręgach polityki francuskiej przed upadkiem Francji w 1940 roku, pozostają dziś niemal całkiem zapomniane. Do tej pory nie powstała biografia Ewy, w odróżnieniu od jej matki Marii i siostry Ireny. Co więcej w biografii Marii Curie Ewie poświęca się niewiele uwagi. Fakty z jej życia są rozproszone w różnych, czasem marginalnych publikacjach. Ten artykuł jest próbą zebrania tych rozproszonych faktów z bogatego w wydarzenia życia, które zaczęło się w 1904 roku. Zawiera też wybór jej fotografii na przestrzeni całego wieku – od 1906 do 2005 roku.

Eve Curie-Labouisse 1904-2007

This brief illustrated biography of Eve Curie-Labouisse was written following her death in October 2007 at the age of 102 years. She led a brilliant and multi-faceted life, some of which such as her involvement in the higher echelons of French politics before the fall of France in 1940, are now virtually forgotten. Unlike her mother Marie and her sister Irène & brother-in-law Frédéric Joliot-Curie, she was never the subject of a biography. Moreover, in the biographies of Marie Curie, Eve receives relatively little mention. Material concerning her life is therefore rather scattered, often found in now obscure publications. This current article attempts to bring together the various major strands of her interesting life which began so long ago in the year 1904. It also includes a spectrum of her photographs taken over a century from ~ 1906 to 2005.

Słowa kluczowe: Ewa Curie, Henry Labouisse, Maria Curie, II wojna światowa, UNICEF, rad

Key words: Eve Curie, Henry Labouisse, Marie Curie, World War II, UNICEF, radium

Wstęp

Ewa Denise Curie urodziła się 6 grudnia 1904 roku w Paryżu jako córka Piotra Curie (1859-1906) i Marii Skłodowskiej-Curie (1867-1934). Zmarła w swym domu w Nowym Jorku 22 października 2007 roku. Jej starszą i jedyną siostrą była Irena Joliot-Curie (1897-1956), która wraz z mężem Fryderykiem Joliot-Curie (1900-1958) otrzymała nagrodę Nobla w dziedzinie chemii w 1935 roku.

Była to trzecia nagroda Nobla w rodzinie Curie. Pierwszą, w dziedzinie fizyki, otrzymali Maria i Piotr Curie wraz z Henrykiem Becquerem (1852-1908) w 1903 roku, a drugą – Maria (już samodzielnie) w dziedzinie chemii w 1911.

W 1954 roku Ewa poślubiła Henryka Richardsona Labouisse (1904-1987), późniejszego ambasadora Stanów Zjednoczonych w Grecji, a w latach 1965-82 – dyrektora wykonawczego UNICEF-u. On to w roku 1979 przyjął w imieniu UNICEF-u pokojową nagrodę Nobla.

Ewa Curie jest przede wszystkim znana jako autorka biografii swojej matki: *Madame Curie* [1], opublikowanej po raz pierwszy w 1937 roku, a następnie wydawanej w wielu krajach i językach. Ostatecznie osiedliła się w USA i została obywatelką Stanów Zjednoczonych w 1958 r. Te fakty są powszechnie znane, ale bynajmniej nie odzwierciedlają życia tej fascynującej damy.

Można powiedzieć, że jej niezwykle życie dzieli się na siedem okresów, choć niektóre z nich się zazębiają. Dzieciństwo w Paryżu z przyjazdami do Polski; okres młodości, jako pianistka, krytyk muzyczny i dziennikarka; lata bezpośrednio po śmierci Marii, kiedy pisała biografię *Madame Curie*; lata w Paryżu bezpośrednio przed II wojną światową; ucieczka do Londynu, wykłady w USA, praca z Wolnymi Francuzami i jej kolejna książka *Journey among Warriors*; praca dla NATO po II wojnie światowej; małżeństwo i UNICEF. Te okresy stanowią schemat poniższej biografii.

Wczesne lata w Paryżu i Zakopanem

Rycina 1 przedstawia jedną z najwcześniejszych fotografii Ewy – 2-letnie dziecko siedzi tam obok swej siostry Ireny. Fotografie ukazane na **Rycinach 2-4** wykonano w ogro-

dzie rodzinnego domu w Paryżu. Rodzina Skłodowskich często spędzała wakacje w Zakopanem, Piotr Curie po raz pierwszy dołączył do nich w 1899 r. W dziesięć lat później Ewa też znalazła się w Zakopanem – **Rycina 5** przedstawia naukę konnej jazdy. Wygląda tam na bardzo zdecydowaną młodą osobę; rzeczywiście, nie małej determinacji wymagały m.in. jej podróże podczas II wojny światowej [2], od Kairu i Moskwy po Teheran i Kalkutę. Na **Rycinie 6** Ewa pozuje na tle gór (być może Tatr?). Wracła do Polski wielokrotnie po II wojnie światowej, głównie na uroczystości związane z Instytutem Radowym (później Onkologii) w Warszawie. Ostatnia jej podróż do Polski miała miejsce w 1999 r.

Ameryka, rok 1921

Ewa i Irena towarzyszyły matce w podróży do Ameryki, zorganizowanej przez znaną dziennikarkę William Brown „Missy” Maloney w 1921 roku. **Rycina 7** przedstawia je w drodze, na pokładzie liniowca „Olympic” (siostrzanej jednostce „Titanica”). Zaokrętowały się w Cherbourgu i popłynęły do Nowego Jorku; wizyta trwała od 11 maja do 28 czerwca. W dniu 20 maja odwiedziły w Białym Domu prezydenta Hardinga i jego małżonkę, później były w Chicago, Pittsburgh (gdzie była siedziba Standard Chemical Company & Radium Chemical Company), zwiedzały też Wielki Kanion i wodospady Niagary.

Głównym powodem wizyty było odebranie 1 grama radu z przeznaczeniem dla Instytutu Radowego w Paryżu. Koszt tego radu wyniósł 100 000 (ówczesnych) dolarów. Plakietka z dedykacją, umieszczona na mahoniowym, wyłożonym ołowiem, pojemniku zawierającym rad ukazana jest na **Rycinie 7**. Pojemnik ten do dziś spoczywa w muzeum paryskiego Institut du Radium.

Rad

Ewa Curie interesowała się zastosowaniem radu w medycynie, ale rzadko o tym pisała. Wspomina o odkryciu radu w biografii *Madame Curie*, a jedyna jej inna publikacja na ten temat ukazała się w *British Journal of Radiology* [3]. W zakończeniu tego artykułu pisze: „Do ostatnich miesięcy jej (Marii – przyp. red.) życia zdarzenia takie, jak dokładne zmierzenie radioaktywności, lub obserwacja bombardowania atomów powodowały u niej westchnienie satysfakcji i oznaki radości w głębi szarych oczu. Szeptęła wówczas, wielokroć w przeszłości powtarzane słowa: «Jaki piękny fenomen!»”.

Absolwentka nauk stosowanych i filozofii, pianistka, krytyk muzyczny i dziennikarka

Ewa uzyskała absolutorium z wyróżnieniem w dziedzinie nauk stosowanych i filozofii w College Sevigne. Gry na fortepianie uczyła się w Paryżu przez wiele lat, a w 1925 roku odbył się jej pierwszy koncert. Koncertowała później tak w Paryżu, jak i w innych miastach Francji oraz w Belgii (**Ryc. 8**). Susan Quinn [4] cytuje jeden z notatorów jej matki, gdzie ta napisała, że Ewa w wieku 6 lat

„wykazywała zadziwiające zdolności muzyczne”. Komentarz pod datą 9 czerwca 1911 roku wzmiankuje Ignacego Jana Paderewskiego: „Przedstawiamy Ewę Paderewskiemu, gra *Marlborough* i *Il pleut, il pleut bergere*. Paderewski uważa, że ma wyjątkowe zdolności... Jestem bardzo podniecona, słysząc te słowa z ust wielkiego pianisty i muzyka”. Maria pomagała w rozwijaniu umiejętności córki, kupując jej własny fortepian i opłacając dobrych nauczycieli, ale w domu państwa Curie nauka zawsze dominowała nad sztuką. Podkreśla to Quinn [4] pisząc, że „Ewa z czasem zorientowała się, że matka nie rozumie potrzeby wielogodzinnych ćwiczeń przy klawiaturze niezbędnych dla osiągnięcia sukcesów podczas kariery koncertowej, zachęcając ją przede wszystkim do zdobywania ogólnego wykształcenia”.

W latach 20. i 30. Ewa pisywała jako krytyk muzyczny (pod pseudonimem) do tygodnika *Candide*. Przetłumaczyła też i adaptowała na scenę francuską w 1932 r. amerykańską sztukę *Spread Eagle*, autorstwa George S. Brooksa i Waltera B. Listera. Spektakl miał duże powodzenie pod tytułem *145 Wall Street* [5]. Jednocześnie, podczas tych dwóch dekad, uchodziła Ewa za „jedną z najpiękniejszych kobiet Paryża” [6]. **Rycina 9** z magazynu *Match* ukazuje, że opinia ta nie była bezpodstawna. Osobliwy komplement ukazał się w maju 1921 r. w *New York Daily News*: „Ewa z radowymi oczami”.

Le Miroir du Monde 1931

Ewa Curie nigdy nie wspominała o tym, że pisała też o okrętach podwodnych, szybowcach i walkach byków. Ale właśnie to robiła w 1931 r. dla magazynu *Le Miroir du Monde* (**Tab. I**). Artykuły te miały bogatą szatę graficzną.

Tab. I. Numery pisma *Le Miroir du Monde* z 1931 r. z artykułami Ewy Curie

Nr 53, strony 293-296, 7 marca: „Czy Wilkins dopłynie do bieguna północnego okrętem podwodnym?”
Nr 70, strony 14-17, 4 czerwca: „Cud żeglowania w powietrzu”
Nr 74, strony 127-120, 1 sierpnia: „Nowa Plaza de Torres w Madrycie”

W dniu 23 sierpnia 1931 r. okręt podwodny „Nautilus” przybył na wody arktyczne zaledwie 66 mil od bieguna północnego. Dowódca Sir George Hubert Wilkins (badacz australijski) i jego załoga mieli za sobą drogę 5 000 mil przez kilka miesięcy. Doświadczyli wielu kłopotów. Okręt zanurzył się ostatecznie pod warstwą lodu o grubości jednego metra, ale musiał się wycofać. Wilkins raportował: „Zgrzyt lodu o górną powierzchnię okrętu był przerażający. Wydawało się, że cała konstrukcja zostanie zniszczona”. Pełny tytuł artykułu Ewy nawiązywał do tytułu powieści Juliusza Verne: „200 mil pod lodem. Czy Wilkins dopłynie do bieguna północnego?”.

„Żeglowanie w powietrzu” mówi o szybowcach i opisyje pierwszy udany przelot z Francji (Saint Inglevert) do

Anglii (Lympne) dokonany przez Kanadyjczyka Lissanta Beardmore. Ilustracje ukazują wiele projektów szybowców, wykonanych w Austrii i Niemczech.

Stadion do walk byków w Madrycie jest największy w Hiszpanii, mieści 25 000 widzów. Otwarto go 17 czerwca 1931 r., a budowano od 1918. Inauguracyjne walki odbyły się w obecności prezydenta kraju.

145 Wall Street, 1932

Trudno o scenariusze bardziej różniące się, niż *Spread Eagle* [5] od *Madame Curie* [1]. Sztuka z Broadwayu, której akcja umieszczona jest w latach 1920. miała swą premierę w Nowym Jorku w kwietniu 1927, później zagrało ok. 80 spektakli. Opisuje pozbawionego skrupułów nowojorskiego magnata finansowego Martina Hendersona i jego asystenta Joe Cobba, byłego strzelca karabinu maszynowego z I wojny światowej. Jedną z inwestycji Hendersona jest kopalnia Spread Eagle w Meksyku. Sytuacja w Meksyku jest niestabilna i Henderson chce wywołać rewolucję, przekupując jednego z generałów. Zatrudnia też syna byłego prezydenta Stanów Zjednoczonych i wysłał do najbardziej niebezpiecznych miejsc, licząc, że jego pewna śmierć spowoduje interwencję USA i odbudowanie stabilności rejonu, a tym samym – wielkie dochody z kopalni. Jednak syn prezydenta uchodzi z życiem i na domiar złego żeni się z jedyną córką magnata.

Francuska wersja Ewy Curie, zatytułowana *145 Wall Street* miała premierę 25 października 1932 roku w teatrze przy Boulevard Bonne-Nouvelle. Towarzyszyła jej sprzedaż broszury *La Petite Illustration* [5] zawierającej pełen tekst i parę zdjęć. Okładka broszury była też plakatem przedstawienia (**Ryc. 10**).

Madame Curie 1937

Jej książka *Madame Curie* [1] (polskie tłumaczenie: *Maria Curie*, z francuskiego przeł. Hanna Szyllerowa, wiele wydań) uczyniła z Ewy Curie autorkę o międzynarodowej sławie. W 1943 roku książka została sfilmowana przez Metro-Goldwyn-Meyer. Rola Marii Curie zagrała Greer Garson, a w postaci Piotra Curie wcielił się Walter Pidgeon. Franklin D. Roosevelt powiedział: „Przeczytałem tę książkę z wielkim napięciem. Prostota i piękno stylu, zrozumienie i miłość do matki same w sobie były wspaniałe”. *Madame Curie* została nagrodzona American National Book Award w kategorii: literatura faktu. Inne publikacje Ewy Curie powstały w czasie II wojny światowej [2, 7-9], a po zakończeniu wojny została współwydawcą czasopisma *Paris-Presse* w latach 1945-1949.

Upadek Francji 1940

Ewa Curie miała wpływ wśród znaczących francuskich polityków i odegrała ważną rolę, mało znaną, tuż przed upadkiem Francji w 1940 roku [10]. Premier Reynaud dowiedział się, że Anglia nie może wysłać znaczącej liczby samolotów. Marszałek Pétain powiedział wówczas do

niego: „A więc nie zostało nam nic innego, jak zawrzeć pokój. Jeśli nie chcesz tego zrobić, możesz przekazać rząd mnie”. Reynaud odmówił i zdecydował się zadzwonić do ówczesnego prezydenta Stanów Zjednoczonych Franklina D. Roosevelta. Asystowali mu wówczas nie tylko Ambasador USA William Bullitt, ale również Ewa Curie. Materiały archiwalne Quai d’Orsay pokazują, że pierwszy brudnopis listu Reynauda do Roosevelta został napisany przez Ewę Curie wraz z Rolandem de Margerie, łącznikiem z Ministerstwem Spraw Zagranicznych.

Ewa Curie napisała później do prezydenta Roosevelta (26 listopada 1942 roku) [11]: „Chciałabym – o jakże bardzo – żebyś mógł znów przemówić do moich rodaków, w równie bezpośredni sposób, w jaki mówiłeś pierwszego dnia [inwazji] swoimi własnymi, szczerymi, francuskimi słowami... Twój głos może być punktem zwrotnym... Możesz wskazać im drogę...”.

Pisała też patriotyczne artykuły w wielu czasopismach, chociażby w *Atlantic* z maja 1940 [9], czy w *Coronet* z marca 1941 i września 1943 [12, 13]. Później powstało siedem biografii osób, które spotkała i o których pisała w *Journey Among Warriors* [2]: Georges’a Catroux, Władysława Andersa, Esipova, Chou En-Laia, Claire Chennault, Jawaharlala Nehru i Archibalda Wavella. Najmniej znany spośród nich był Esipov, stolarz z Rosji, który został przywódcą prężnej grupy partyzanckiej.

Londyn i Ameryka 1940 i 1941

W maju 1941 kolaborancki rząd Francji w Vichy unieważnił jej francuskie obywatelstwo i skonfiskował dom [14]. Ewa Curie opuściła wówczas Paryż i przeniosła się do Londynu

11 czerwca 1940 roku. Była jedną z 1300 osób na brytyjskim statku towarowym „Madura”, który zazwyczaj mógł pomieścić nie więcej niż 180 pasażerów. Statek został ostrzelany przez niemiecki samolot zaraz po opuszczeniu Francji u wybrzeży Bordeaux.

W Londynie pracowała dla Wolnej Francji, jadła lunch z Winstonem Churchillem w Chequers, podróżowała do Szkocji, aby spotkać się z generałem Sikorskim i jednostką Polskiej Armii i została mianowana Przywódczynią Żeńskiej Eskadry Intendentury Informacji przez Jeana Giraudoux, który został Ministrem Informacji Francji.

W 1941 roku Eleanor Roosevelt wydała kolację w Białym Domu dla Ewy Curie, która rozpoczęła wówczas jedną ze swoich podróży przez USA na temat *French Woman and the War* [9, 15], zaczynając w Kalamazoo w stanie Michigan [5]. Została rzeczniczką kobiet Francji podczas II wojny światowej. Najlepiej udokumentowany cytat z tego okresu brzmi: „Nieprędkiem nastanie pokój, a dopóki reżim Hitlera będzie się utrzymywał w Niemczech, to nie nastanie w ogóle. Francuzi są zdeterminowani, że jeśli ta wojna się skończy, przez długi czas w Europie nie będzie żadnych walk”, **Ryc. 13** [15].

NATO i małżeństwo

Po powrocie z podróży promującej *Journey Among Warriors* Ewa służyła w żeńskiej dywizji Francji Walczącej generała De Gaulle'a. Jej praca podczas wojny spowodowała późniejsze mianowanie (w latach 1952-1954) na Specjalnego Doradcę Organizacji Paktu Północnoatlantyckiego (NATO). 19 listopada 1954 roku poślubiła Henry'ego Labouisse. Poznali się w 1951 roku, gdy on pracował w Paryżu w ECA, natomiast ona w NATO.

Także w latach 50. miała miejsce sytuacja, która ilustruje jej, raczej złośliwe, poczucie humoru. Pewnego razu zapytała reportera, który poprosił ją o wywiad: „Czy pan aby przypadkiem nie pomylił mnie z siostrą?“, zwracając uwagę, że jako jedyna w rodzinie Curie nie otrzymała nagrody Nobla.

Journey Among Warriors

10 listopada 1941 roku Ewa Curie opuściła bazę Pan American Airways w La Guardia Field w stanie Nowy Jork jako „Specjalny Korespondent Wojenny” na transatlantyckim „Clipperze” i wyruszyła w podróż po świecie, sponsorowaną przez Allied Newspapers i Herald Tribune Syndicate. Z tej podróży narodziła się książka *Journey*

Among Warriors [2], **Rycina 13 i 14**. Książka podzielona była na pięć części i zawierała 26 rozdziałów, **Tabela II**. Tytuły tych rozdziałów i oś czasu zestawione w **Tabeli III** doskonale pokazują bardzo rozległy zakres jej podróży.

„Sławna córka odkrywczyni radu jest obecnie niestrudzoną pracowniczką Francji Walczącej. W zeszłym roku jako wysłanniczka bez teki, podróżowała amerykańskim samolotem przez Afrykę, jako jedyna biała kobieta na obszarze frontu libijskiego. Widziała czarnych wrogów swastyki, zachodnioafrykańskich wolontariuszy i Sudańczyków maszerujących i musztrujących w oślepiającym słońcu. Pewnego wieczoru siedziała z Emirem Kano, który dowodził dwoma milionami ludzi. Opowiadała o swojej podróży. Emir powiedział wówczas powoli: «Gdy byłem małym chłopcem, powiedziano nam, że aby odnaleźć mądrość, musimy pojechać do Chin i nigdzie dalej. Ale przez amerykańskie samoloty nie ma takiego miejsca, w które można było by się udać, a potem powrócić. Oni sprawili, że świat jest wszędzie taki sam!». Te słowa mądrości tego potężnego władcy, który rozpoznał odległy wpływ Ameryki, były pocieszeniem dla Mille Curie, która także podziwiała Amerykę”. Taki tekst pojawił się na kartach dodawanych do gumy do żucia, które zachęcały też ludzi do „kupowania Wojennych Obligacji i Znaczków dla Zwycięstwa”.

Tabela II. Tytuły 26 rozdziałów *Journey Among Warriors*

Afryka

1. Zabierzemy cię do Nigerii.
2. Jak okiem sięgnąć – nic.
3. Pustynia Zachodnia.
4. Kair i Pearl Harbor.

Bliski Wschód

5. Wolna Francja w Lewant.
6. Teheran: centrum komunikacji wojennej.

Rosja

7. Na północ od rosyjskiej zimy.
8. Wszyscy pracują w Kujbyszewie.
9. Wojna zbliżyła się do Moskwy.
10. Nazistowskie korpusy w śniegu.
11. Lubimy pracować 11 godzin.
12. Wyzwolona Tuła i dom Tołstoja.
13. Miliony Rosjan giną.
14. Führer nie miał racji.
15. Dotrzemy do Polski.

Azja

16. Lecąc na Daleki Wschód.
17. Umarłe miasto Rangoon.
18. Chiny przygotowują się na swój los.
19. Młodzi mężczyźni i stare maszyny.
20. Rozmowy telefoniczne.
21. Wielka chińska rodzina.
22. Bengal oczekuje.
23. Nehru i Cripps.
24. Wielka Brytania w Indiach i generał Wavell.
25. Gandhi i propozycje Crippsa

Powrót do Ameryki

26. „Nadeszli Amerykanie”.

Cena wolności

Zanim powstała *Journey Among Warriors*, 9 kwietnia 1940 roku na uroczystym lunchu American Bookseller's Association i *New York Herald Tribune* w hotelu Astor Ewa Curie wygłosiła wykład pod tytułem *Cena wolności* [8], w którym podkreślała swoje zdanie na temat wojny i Francji, i który został później opublikowany, **Ryc. 16**. *New York Herald Tribune* w artykule wprowadzającym zamieścił następujące słowa:

„Nie zawsze bez trudu można odkryć, co sprawia, że jakaś mowa jest wielka. Publiczność musi być zdolna i gotowa, aby na nią odpowiedzieć. Ten, kto przemawia, musi by zarazem natchniony i inspirujący. Do tego musi być dodana jakaś szczególna iskra... zdolna wywołać tajemniczą siłę, którą jest elokwencja. Taki splot czynników towarzyszył Ewie Curie... Ci, którzy uczestniczyli w tym uroczystym lunchu [na którym przemawiała], w cieniu wiadomości z Norwegii – nadal rozmawiają o jej poruszającej osobowości i niezwyklej sile oddziaływania jej głosu. Ale natchnienie tej chwili niewątpliwie zostało przeniesione na papier. Jej uskrzydłone słowa zasługują na utrwalenie, aby stanowić przykład słusznej i poruszającej przemowy... Ci z Amerykanów, którzy znają i kochają swój Paryż, będą szczególnie poruszeni jej bezpośrednią narracją. Mimo to filozofia zawarta w jej myśli, jak piękno jej słów, stoi ponad miejscem czy osobą. Pogodna i odważna kobieta wypowiada swoje credo. Słuchając jej, nie sposób nie nabierać otuchy i mądrości”.

Nie tylko *Herald Tribune*, ale także Eleanor Roosevelt w dwóch ze swoich cotygodniowych kolumn, *My Day*, wspominała o Ewie Curie [16] (Patrz też **Tabela III**). Z dnia 18 lutego 1940 roku: „Mille Curie

Tabela III. Oś czasu: styczeń 1940 – maj 1942 [2, 13]

1940	
18 styczeń	Ewa Curie przybywa do Nowego Jorku na pokładzie włoskiego liniowca „Vulcania” na serię wykładów w Ameryce.
2 luty	Zaproszenie od Eleanor Roosevelt na kolację i nocleg w Białym Domu.
12 luty	Ewa Curie na okładce <i>Time Magazine</i> .
Późny kwiecień	Powrót do Paryża.
10 maj	Hitler atakuje Holandię i Belgię.
10 czerwiec	Włochy wypowiedzają wojnę Francji i Wielkiej Brytanii.
17 czerwiec	Jako uchodźca Ewa Curie opuszcza Bordeaux na pokładzie brytyjskiego statku towarowego „Madura”
20 czerwiec	Przybywa do portu Falmouth, skąd pociągiem jedzie do Londynu.
16 czerwiec	Francuski premier Reynaud zostaje aresztowany i osadzony w więzieniu na resztę wojny.
18 czerwiec	Hitler w Paryżu.
7 sierpień	Deklaracja Winstona Churchilla ustanawiająca status ruchu Wolnych Francuzów.
1941	
2 styczeń	Ewa Curie na pokładzie liniowca „Excambion” odpływa na serię wykładów w USA i Kanadzie.
Połowa lutego	Ponowne zaproszenie przez Eleanor Roosevelt do Białego Domu.
10 listopad	Wyrusza z La Guardia na pokładzie PanAm „Capetown Clipper”.
13 listopad	Dociera do Bathurst w Gambii po międzylądowaniu w Belém w Brazylii.
14 listopad	Lagos w Nigerii.
16 listopad	Niepowodzenie brytyjskiej akcji na kwaterę główną gen. Erwina Rommla.
18 listopad	Ewa Curie samolotem Lockheed Lodestar linii The British Overseas Airways (BOAC) Corporation leci przez Czad do Chartumu w Sudanie.
21 listopad	Na pokładzie statku powietrznego „Sunderland” podróżuje do Kairu przez Wadi Halfa nad Nilem.
22 listopad	Spotkanie z generałem dywizji Tedderem, Oliverem Lytteltonem i Randolphem Churchillem.
23 listopad	Wraz z Randolphem Churchillem leci w pobliże granicy libijskiej i linii frontu.
7 grudzień	Japonia atakuje Pearl Harbour.
10 grudzień	Brytyjski pancernik HMS „Prince of Wales” i krążownik liniowy HMS „Repulse” zostały zatopione w bitwie pod Kuantanamo u wybrzeży płw. Malajskiego.
10 grudzień	Ewa Curie egipskimi liniami leci do Bejrutu w Libanie.
13 grudzień	Odwiedza Damaszek i spotyka się z prezydentem Syrii Taggedine el Hassani.
15 grudzień	Z Damaszku jedzie nad Morze Galilejskie (jez. Genezaret) do Nazaretu, a następnie do Jerozolimy.
6 grudzień	Samolotem przez pustynię i Irak do brytyjskiej bazy powietrznej Habbaniya.
17 grudzień	Samolotem do Teheranu na spotkanie z Szachem Persji.
25 grudzień	Hong Kong w rękach Japonii.
1942	
6 styczeń	Ewa Curie przybywa do Moskwy, zaledwie 80 mil od frontu.
11 styczeń	Uczestniczy w prawosławnym nabożeństwie w Kujbyszewie (pierwotna nazwa: Samara).
15 styczeń	W wiosce Michailowka, odbitej od nazistów zaledwie dwa dni wcześniej.
18 styczeń	Odwiedza posiadłość Lwa Tołstoja w Jasnej Polanie.
26 styczeń	Leci przez Moskwę do Kujbyszewa, a następnie do Teheranu.
26 styczeń	Z Teheranu koleją przez Iran i samolotem na północ Indii.
8 luty	Statkiem powietrznym do Kalkuty.
13 luty	Leci do Lashio w Birmie samolotem chińskich linii lotniczych lecącym do Chungking.
15 luty	Singapur zajęty przez Japończyków.
luty	Pociągiem z Mandalay do Rangoon (wagonem oznakowanym napisem „Pani Curie – Dama – Zachować Czystość”).
luty	Pociąg do Mandaley a następnie do Lashio i lot do Chungking w Chinach.
luty	Spotkanie z Chou En-laiem i Panią Sun Yat-sen.
10 marzec	Spotkanie z drugą żoną Chiang Kai-Sheka, najmłodszą z trzech siostr Soong.
luty	Spotyka amerykańskiego pułkownika Claire Chennault, organizatora „Latających Tygrysów”.
luty	Lot z Chungking do Kalkuty.
marzec	Spotkanie z Jawaharlalem Nehru, Mahatmą Gandhim i Mohammedem Ali Jinnah.
marzec	Spotkanie z Generałem Sir Archibaldem Wavellem.
29 marzec	Udział w Konferencji Stafforda Crippsa, gdzie broniono autonomii Indii.
23 maj	Po przebyciu 40 828 mil Ewa Curie powróciła do USA.

była na Środkowym Zachodzie i wkrótce rozpocznie długą podróż, aby wygłaszać wykłady, która zawiedzie ją aż na Zachodnie Wybrzeże. Odkąd opuściła Francję, mieszka w Anglii, myślę więc, że chwilami nasza mentalność w tym kraju musi się jej jawić jako nierzeczywisty sen. Nie ma sensu zaprzeczać, że oglądanie z bliska spadających bomb, nawet jeśli bezpośrednio cię nie dosięgają, diametralnie zmienia sposób patrzenia na życie”. Z 25 maja 1942: „To zawsze prawdziwa przyjemność gościć tutaj Mlle Curie i niezmiernie ciekawie było słuchać wrażeń z różnych krajów, które odwiedziła podczas swojej niezwyklej podróży. Ma ona mapę, na której zaznacza wszystkie przebyte trasy, a wczoraj ktoś na lunchu, patrząc na tę mapę zauważył: «Ona już wielokrotnie zostawiła Cię w tyle». Mlle Curie z pewnością tak uczyniła, zarówno w ilości przebytych mil, w różnorodności i celach podróży. Gdy patrzy się na tę szybką, zadbaną delikatną Francuzkę i zachwyca się spokojem, z jakim musi stawać w obliczu tylu niebezpieczeństw, jest się dumnym z kobiet!”.

Podróż samolotem 1941

Podróżowanie samolotem 66 lat temu oczywiście różniło się bardzo od dzisiejszego, a jej opis przygotowań do pierwszego etapu podróży stanowi fascynującą lekturę. „Nie zmrzyłam oka tamtej nocy i spędziłam cały czas, klęcząc na podłodze w pokoju hotelowym na Manhattanie, pomiędzy wagą do bagażu i dwiema torbami podróżnymi z miękkiego brezentu, z których wyjmowałam jeden po drugim najcięższe przedmioty. Z 44 dozwolonych funtów po odliczeniu maszyny do pisania zostało zaledwie 35. 35 wkrótce zamieniło się w 29, gdy tylko wzięłam pod uwagę moje papiery, materiały i opasy słownik angielsko-francuski, z którym się nie rozstawałam... 29 funtów! Dawnymi czasy potrafiłam zabrać więcej na weekend do Wiltshire albo na Long Island. Teraz 29 funtów musiało wystarczyć mi na kilka miesięcy, na skwar w Afryce i Indiach i moskiewską zimę... Taksówka zabrała mnie na lotnisko La Guardia o czwartej nad ranem razem z moją maszyną do pisania i dwiema torbami. Założyłam na siebie wszystkie najcieplejsze ubrania, od swetrów po podbite owczą wełną kozaki, tak aby waga linii lotniczych Pan American była pobłażliwa dla mojego bagażu. Miałam na sobie (stary numer wszystkich pasażerów Clipper’ów) trzy różne płaszcze na wszystkie pogody... wyruszałam na równik ubrana jak na Alaskę” [2].

„Capetown Clipper”

Clipper’y linii lotniczych Pan America były największymi statkami powietrznymi przed Jumbo. Ewa Curie wspominała [2], że samolot, którym leciała, nosił nazwę „Capetown Clipper” i że był to dziewiczy rejs jakiegokolwiek Clipper’a na trasie z USA na zachodni brzeg Afryki przez Brazylię i południowy Atlantyk, a na pokładzie nie było żadnych pasażerów z wyjątkiem przedstawicieli Rządu USA, wojskowych, załogi samolotu, i „miałam status potajemnego pasażera”.

Źródła internetowe pokazują, że zbudowano jedynie 28 Clipper’ów, każdy z nich otrzymał swoją nazwę, pierwszy w październiku 1931 roku, a ostatni (klasyfikowany albo jako Boeing B-314 albo Clipper) w sierpniu 1941. Był to „Capetown Clipper” No. NC-118612, **Ryc. 17**, a rejs Ewy Curie był w ogóle pierwszym jego lotem dokądkolwiek. W roku 1942 został sprzedany Siłom Powietrznym Armii USA, a później, w tym samym roku, Amerykańskiej Marynarce Wojennej. W 1947 został ostatecznie sprzedany liniom American International Airways, ale miał kolizję ze statkiem w październiku tamtego roku i musiał zostać zatopiony w morzu przez Straż Przybrzeżną US, ponieważ stanowił zagrożenie dla ruchu statków.

Oś czasu 1940-1942

Tabela III przedstawia oś czasu z okresu od stycznia 1940 do maja 1942; widać na niej doskonale ogromną liczbę ważnych osobistości, które spotkała Ewa Curie, oraz miasta, przez które podróżowała w latach 1941-1942. Było to zapewne niepowtarzalne pośród korespondentów wojennych podczas II wojny światowej.

UNICEF

Mąż Ewy Curie, Henry Richardson Labouisse był Dyrektorem Wykonawczym UNICEF-u przez 17 lat od roku 1965. Przez te wszystkie lata Ewa była znana jako „Pierwsza Dama UNICEF-u” i odegrała bardzo aktywną rolę w tej organizacji, **Ryc. 19**. Podróżowała razem z mężem, pełniąc rolę rzecznika spraw dzieci, wspierając i niosąc otuchę pracownikom UNICEF-u w odległych i trudnych punktach na ziemi [17].

W podobnym tonie opisywano ją przy bardzo różnych okazjach przez ostatnie 40 lat, chociażby w *The Times of India* 10 listopada 1966 roku, gdzie zamieszczono jej krótką biografię zatytułowaną „Santa Claus to the World’s Children.

The New York Times

W *The New York Times* (NYT) od 19 kwietnia 1939 roku do 28 sierpnia 1961 opublikowano około 20 artykułów poświęconych Ewie Curie. Pierwszy artykuł („Cancer Committee Honors Eve Curie. She Gets Clement Cleveland Medal at Dinner Here for Biography of Mother”) skupiał się na *Madame Curie* [1]. Dołączona jest fotografia z wręczenia medalu (zobacz **Ryc. 11**). Przyznano go na kolacji New York City Cancer Committee za „Wybitną służbę na rzecz edukacji publicznej na temat profilaktyki raka”.

W 1940 roku ukazała się w NYT seria artykułów poświęconych II wojnie światowej. W styczniu 1940 opublikowano artykuł „Eve Curie Outlines French Wives’ Job. Woman Carry on for Men at Home, She Asserts – Visits Mayor at City Hall” (19 stycznia złożyła wizytę merowi La Guardia). Następnego dnia, 20 stycznia, nagłówek brzmiał „Cultural War Aim Seen by Eve Curie. France

and Finland Fight, She Says, to Defend Spiritual Values Tyrants Destroy”. Ten artykuł nawiązywał do uroczystej kolacji w hotelu Astor (w tym samym miejscu, co w kwietniu 1949 r. [8], zobacz **Ryc. 16**, podczas sympozjum „Sztuka i Ameryka”, na którym obecnych było 1500 osób, między innymi aktor i śpiewak Paul Robeson.

21 stycznia, trzeciego dnia serii sukcesów, NYT zamieścił nagłówek o Ewie Curie: „French Woman Here on Lecture Tour, Has Flair for Clothes but Dresses Simply”, i zawierał jej zdjęcie (**Ryc. 12**) opatrzone podpisem: „Mlle Curie in a New Schiaparelli”. Rozwinięto ten wątek w akapicie: „Ubrana jest przez Schiaparellego, którego zasadniczo nowoczesny styl pasuje do niej znakomicie i zabierze ze sobą na drugą wyprawę (do USA) całą szafę od najdowcipniejszego z paryskich projektantów”. Opisywano ją także jako „utalentowaną dramatopisarkę, utalentowaną aktorkę, dowcipnego wykładowcę, przystojną, czarującą i energiczną osobę”. Dziennikarzem NYT była Kathleen Cannell, autorka artykułu „By Clipper to *New York Times*”.

Dokładnie w rok później, 21 stycznia 1941 roku, Ewa Curie trafiła na pierwsze strony NYT („Eve Curie Ironic on ‘Aid’ to Britain”) i udzieliła wywiadu na pokładzie „Excambion” („American Export Liner”), gdy przybyła do USA. Ewa Curie przybyła, aby wygłosić serię odczytów i wyrazić słowa krytyki dla poziomu amerykańskiego wsparcia dla brytyjskich wysiłków wojennych, podkreślając, że Anglia potrzebuje więcej statków. Opowiadała o swoich audycjach dla Francuzów w BBC w Londynie i „kartach rozprowadzanych dla komunikowania się na terenie Francji”. Ewa stwierdziła, że sprawdziła około 400-500 takich kart i przedstawiła jedną jako przykład. Słowa wydrukowane były na karcie wielkimi literami, a adresat uzupełniał puste miejsca. Na niewielkiej powierzchni zarezerwowanej na „Dalsze Rozkazy”, karta głosiła „Wieczna Francja, Dzisiaj Zniewolona, Jutro Wolna”. Była podpisana: „Dobry Francuz, gdzieś we Francji”.

Angielskie lotnictwo MA SIĘ ŚWIETNIE.

Niemieckie lotnictwo jest NIEULECZALNIE CHORE.

Chcę zobaczyć Hitlera martwego, a Mussoliniego W WIĘZIENIU.

Brytyjski resort marynarki wojennej BEZ WIEŚCI o włoskiej flocie.

Okupacyjne transportowce pełne są JEDZENIA.

Wszyscy Francuzi słuchają twoich WIADOMOŚCI.

Nadzieja POWRÓCIŁA.

Hitler chce JECHAĆ DO Londynu 15 sierpnia.

Zapytana o to, co było głównym tematem jej audycji w BBC, odpowiedziała: „Ja tylko usiłuję opowiedzieć im, co widziałam – nie wszystko stracone. Anglia jeszcze może wygrać”. Dwa raporty NYT ukazały się 30 i 31 stycznia 1941 roku i skupiały się na rządzie w Vichy, który cofnął jej francuskie obywatelstwo. Tytuł pierwszego brzmiał: „Vichy Official Scores Mlle Curie’s Talks. Calls Opposition to Sending of Food to France Criminal” (który był przeinaczonym spojrzeniem na to, co rzeczywiście powiedziała na temat jedzenia dla Francji). Drugi nosił tytuł „Mlle Curie Expands Views of Blockade. Rebuked by Vichy; she says Issues up to Britain”.

Następnie 2 kwietnia 1941 roku ukazał się „Eva Curie Pleas for Aid to Britain. England’s Fall Gould Doom France and Leave US Alone, She Declares”, a 4 maja 1941 „Eve Curie Punished for Opposing Vichy”. Dwa lata później, 9 maja 1943 roku, jej *Journey Among Warriors* ma recenzję w dziale *The Battlefronts of Freedom* w NYT wraz ze zdjęciem, które znalazło się na okładce jej książki (zobacz **Ryc. 14**). Nieco później w tym samym miesiącu otrzymała nagrodę Walt Whitman Society of America za lata 1942-43, wspólnie z *One World* Wendella Willkie’ego.

Kolejny wzmianka na temat Ewy Curie ukazała się w NYT dopiero po pięciu latach, 29 marca i 1 kwietnia 1948 roku. Ewa przyjechała wówczas, aby odebrać 10 000 dolarów na badania nad rakiem (amerykańskiej produkcji sprzęt laboratoryjny dla Antoine Lacassagne, Dyrektora do spraw medycznych Instytutu Radowego w Paryżu). Czek został ofiarowany w Filadelfii na spotkaniu American Cancer Society. Zdjęcie z **Rycin 18** zostało zrobione właśnie wtedy. Pozostałe wycinki z NYT (19 i 20) o Ewie Curie odnoszą się do jej ślubu z Henrym Labouisse, który odbył się 19 listopada 1954 roku w protestanckim kościele Świętej Trójcy na 316 East 88th Street w Nowym Jorku. Sześć lat później, 28 sierpnia 1961 roku, NYT zamieścił nagłówek „Career Woman Turns to Houswifery: as Official’s Wife She Sees New Role as Full-Time Job”. Ostatnia wzmianka w NYT to jej nekrolog [6] z 25 października 2007 roku, niemal 70 lat po tym, jak po raz pierwszy trafiła na łamy NYT.

Panteon, Paryż 1995

Trzy fotografie na **Rycinie 20** zostały zrobione w Panteonie w Paryżu 20 kwietnia 1995 roku. Ewa Curie idzie obok prezydenta Francji François Mitteranda i prezydenta Polski Lecha Wałęsy. Na tej ceremonii trumny z prochami Piotra i Marii Curie zostały złożone w Panteonie (zostały tam przeniesione z Sceaux). Trumny był niesione przez żołnierzy ze Straży Republikańskiej. Ceremonia została zakończona odegraniem nokturnu Fryderyka Chopina. Młodzież obecna na uroczystości trzymała transparenty z osiągnięciami Marii i Piotra Curie. Po prawej stronie na zdjęciu widać „Po” – symbol polonu, czerwony walec (który miał reprezentować atom!) i „β”.

Warszawa 1999

To była ostatnia wizyta Ewy Curie, podczas której – tak jak już wiele razy wcześniej – odwiedziła Instytut Radowy w Warszawie, **Ryc. 21**.

Oficer Francuskiej Legii Honorowej 2005

13 lipca 2005 roku Ewa Curie uczestniczyła w UNICEF House w Nowym Jorku w uroczystości wręczenia nagród wraz z dyrektorem UNICEF-u Ann M. Veneman i Ambasadorem Francji w Stanach Zjednoczonych Jeanem-Markiem de la Sablière, na której przyznano jej tytuł Oficera Francuskiej Legii Honorowej, **Ryc. 22**. Ambasador

odznaczył ją w uznaniu dla jej zaangażowania w sprawę „wolności, godności, rozwoju i dobra dzieci”. Powiedział wówczas: „To jest bardzo ważne wydarzenie. Ewa Curie-Labouisse jest córką Marii Curie i jest bardzo nowoczesną i niezależną kobietą. Kobieta o niezwykłym życiorysie. Podczas drugiej wojny światowej była bardzo odważna i walczyła wraz z Wolną Francją, a następnie była dziennikarką, korespondentem wojennym i w 1944 roku została odznaczona krzyżem Croix de Guerre”.

Irena i Ewa

Żadna biografia Ewy Curie nie może być kompletna bez choćby kilku słów o dwóch siostrach. Różnice: jedna była naukowcem, drugą bardziej pociągała praca związana z kulturą, jedna – podobnie jak matka – zupełnie nie przywiązywała wagi do strojów, druga była żywo zainteresowana trendami mody z Paryża, o czym już niejednokrotnie wspomniano. Czego zatem nie wiadomo?

Rzadko były wspólnie fotografowane, nie licząc wczesnego dzieciństwa, jak na **Rycinie 1**, i wizyty w USA w 1921 roku, **Ryc. 7**. Wspólne zdjęcie sióstr, do którego bardzo trudno jest dotrzeć (nie można było go odszukać ani w archiwach Musée Curie w Paryżu, ani w Muzeum Marii Skłodowskiej-Curie w Warszawie) zostało zamieszczone w *Match* z lipca 1939 roku, w numerze z Ewą Curie na okładce, **Ryc. 23**. Na tej fotografii nie ma daty, ale jest napisane, że dziewczynki siedziały na „schodkach przed laboratorium matki”, zapewne na Rue Cuvier. Na obydwu fotografiach (**Ryc. 1 i 23**) Ewa trzyma swojego pluszowego misia.

Match zamieścił cztery strony zdjęć pod tytułem „Madame Curie et Ses Filles”, z których ostatnie dwie były poświęcone Irenie i Ewie, i zawierały zdjęcia zatytułowane: Irène, Ministre, Prix Nobel, Mére de Famille, oraz Eve a Vous Son Talent Au Cute Filial. Zamieszczono tam trzy zdjęcia Ewy: na plaży, na oficjalnej kolacji w USA w 1939 roku, i najbardziej niezwykle i chyba nie opublikowane nigdzie indziej, na którym naprawia przebitą dętkę od roweru... bez wątpienia pozowane na życzenie *Match*.

Poglądy polityczne sióstr były także bardzo odmienne, o czym doskonale wiadomo, Irena (i jej mąż Frédéric Joliot-Curie) miała lewicowe i prosowieckie poglądy, natomiast Ewa była proamerykańska. Ilustruje tę kwestię artykuł z *New York Times* z 29 marca 1948 („Eve Curie Arrives for Cancer Drive”). Irena przebywała w USA od 18 marca, ale została wpuszczona dopiero po całonocnym areszcie na Ellis Island. „Pani Curie powiedziała, że była zdumiona, gdy dowiedziała się o zatrzymaniu siostry. Zapytana o to, czy przywiązuje jakąś wagę do faktu, że tylko ona, a nie siostra, została zaproszona na kolację do Filadelfii, odpowiedziała, że to nie ona rozdawała zaproszenia. Dodała, że chociaż ona i jej siostra „wiodą bardzo różne życia, byłaby zachwycona, gdyby się tam spotkały”. Jednak, według materiałów z warszawskiego Muzeum, w kolacji uczestniczyła tylko Ewa.

Refleksje osobiste, Nowy Jork 1994

W październiku 1994 roku miałem wielką przyjemność zostać zaproszonym przez Ewę Curie do jej domu w Sutton Place, niedaleko United Nations na Lower Manhattan. Zbliżała się wówczas do dziewięćdziesiątki, ale wyglądała o trzydzieści lat młodziej, a jej pamięć była niezawodna. Szukając odpowiedniego słowa, aby ją opisać, mogę użyć jedynie „błyskotliwa”. Była tak miła, że podarowała mi egzemplarze z dedykacją swoich dwóch książek [1, 2]. Wspomnieniem z tamtej wizyty, które najsilniej utkwiło mi w pamięci, jest chwila, gdy powiedziała mi, że była bliska odrzucenia zaliczki za *Madame Curie*, zatem niewiele brakowało, aby książka ta nigdy nie została napisana. Byłaby to wielka strata.

Była naprawdę niezwykłą kobietą i nie zasługuję na to, aby historia umieszczała ją w cieniu Marii, Piotra i Ireny, ale z całą pewnością powinna się znaleźć w jednym szeregu z matką, ojcem i siostrą.

Podziękowania

Wczesne fotografie Ewy Curie, wykorzystane w tym artykule, otrzymałem od Małgorzaty Sobieszczak-Marciniak, dyrektor Muzeum Marii Skłodowskiej-Curie na ulicy Freta w Warszawie. Jestem również niezmiernie wdzięczny Joelowi i Ann Lubenau za pomoc w wyszukiwaniu źródeł do tej biografii odnoszących się do Stanów Zjednoczonych, Adrianowi Thomasowi za pomoc w zlokalizowaniu niektórych publikacji Ewy Curie, a także wojennych kart dołączanych do gumy do żucia, Rose Marie Pratt za przeszukanie archiwów New York Times i Makowi van Braakowi za pomocną radę z dziedziny techniki informacyjnej. Chciałbym także wyrazić wdzięczność Redaktorowi Naczelnemu Nowotworów, Profesorowi Edwardowi Towpikowi, za jego nieustające wsparcie i zachęcanie do publikowania materiałów na temat rodziny Curie i radu. Dzięki niemu ukazały się już: Nowotwory Memorial Issue on Maria Curie, opublikowane w setną rocznicę (1998) odkrycia radu [18], biografia Piotra Curie, opublikowana w setną (2006) rocznicę jego śmierci [19] i suplement Nowotworów: Radium History Mosaic, wydany w 75. rocznicę (2007) założenia Instytutu Radowego w Warszawie [20]. Wreszcie, co najważniejsze, chciałbym podkreślić, jak wysoko cenię sobie, że miałem sposobność poznać Ewę Curie w październiku 1994 roku i osobiście przekonać się, jak fascynującą była damą, nawet w wieku prawie dziewięćdziesięciu lat.

Richard F. Mould Msc, PhD

41 Ewhurst Avenue
South Croydon
Surrey CR2 0DH
Wielka Brytania
e-mail: manorroadsouthport@yahoo.co.uk

References

1. Curie E. *Madame Curie*. New York: Doubleday Doran, English trans. Vincent Sheehan, 1937.
2. Curie E. *Journey Among Warriors*. Garden City New York: Garden City Publishing Company, 1943. French Edn. Curie E. *Voyage Parmi Les Guerriers*. Paris: Flammarion, 1946.
3. Curie E. Marie and Pierre Curie and the discovery of radium. *Br J Radiol* 1950; 23 (271): 409-12.
4. Quinn S. *Marie Curie a Life*. New York: Simon & Schuster, 1999, s. 255-6.
5. Encyclopedia of World Biography on Eve Curie. <http://www.bookrags.com/biography/eve-curie/>
6. Fox M. Obituary. Eve Curie Labouisse, mother's biographer, dies at 102. *New York Times* 25 October 2007.
7. Curie E. *The Price of Freedom*. Text of Mlle Curie's address at the luncheon of the American Bookseller's Association and the New York Herald Tribune, held at the Astor on 9 April 1940. New York: Doubleday Doran, 1940, s. 32.
8. Curie E in collaboration with Barrès P, Roussy de Sales R. *They Speak for a Nation. Letters from France*. New York: Doubleday Doran, 1941.
9. Curie E. French women and the war. *Atlantic Monthly* May 1940.
10. Lottman HR. *The Fall of Paris June 1940*. New York: HarperCollins, 1992, s. 194-5, 248-9.
11. *Times Online*. Eve Curie obituary. Journalist and humanitarian who wrote a celebrated biography of her mother Marie Curie. 26 October 2007.
12. Foreign News. France. Women at Work. *Time Magazine* 12 February 1940; 35 (7): 24-9.
13. Brian D. *The Curies. A Biography of the Most Controversial Family in Science*. Hoboken: John Wiley, 2005.
14. UN Homepage. UNICEF mourns the death of humanitarian Eve Curie Labouisse. <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=24427&Cr=xxx&Cr1=> 26 October 2007.
15. Towpik E, Mould RF (red.). *Maria Skłodowska-Curie Memorial Issue of the Polish Oncological Journal Nowotwory*. Warszawa: Nowotwory, 1998.
16. Mould RF. Pierre Curie 1859-1906. *Nowotwory J Oncol* 2006; 56: 147-55.
17. Mould RF. *Radium History Mosaic*. Warszawa: Nowotwory 2007; 57, suppl 4: 1-272.

Otrzymano: 5 listopada 2007 r.

Przyjęto do druku: 20 listopada 2007 r.

Ryc. 1. Paryż 1905

Ryc. 2. Paryż 1907

Ryc. 3. Paryż 1908

Ryc. 4. Paryż 1908

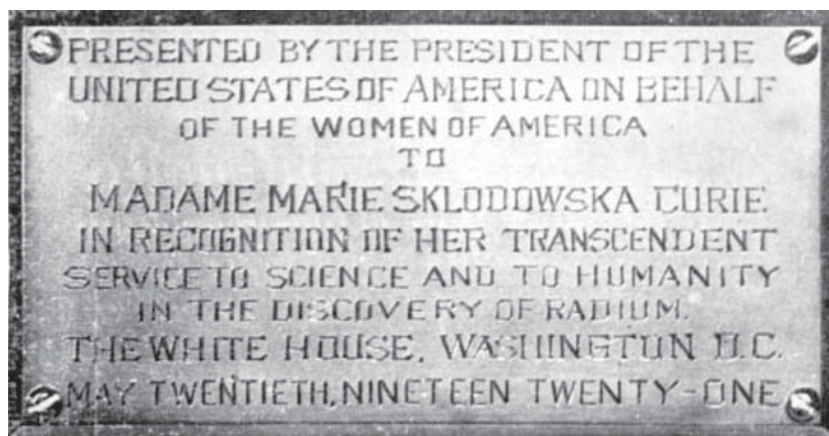
Ryc. 5. Zakopane 1911

Ryc. 6. Najprawdopodobniej Zakopane 1914

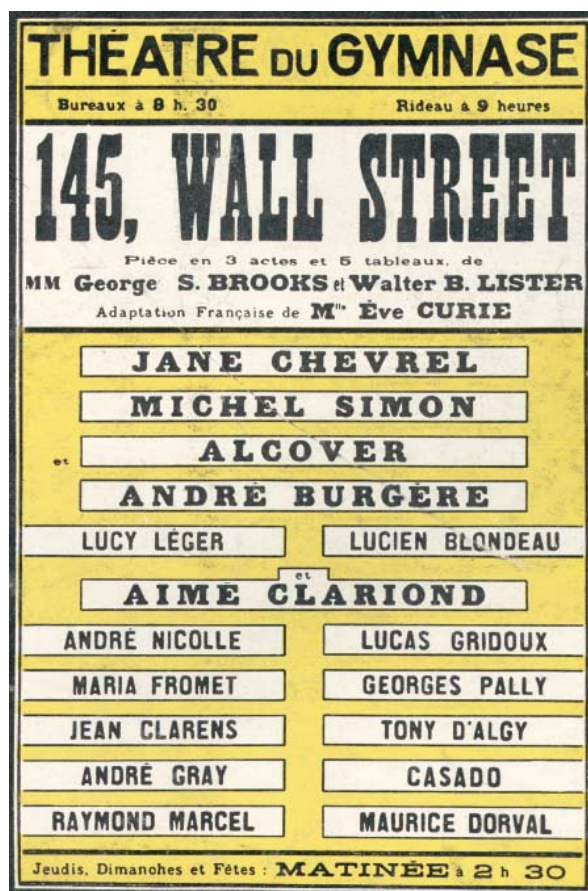
Ryc. 7. Na liniowcu „Olimpic” w Nowym Jorku w maju 1921 roku. Od lewej do prawej: William Brown Meloney, Irena Curie, Maria Curie i Ewa Curie. Plakietka z dedykacją: Z numeru czasopisma *Radium* Radium Chemical Company z czerwca 1921 roku, w którym zamieszczono historię wyprodukowania grama radu

Ryc. 8. Ze swoim fortepianem w latach 20. 7 maja 1926 roku w *Washington Post* ukazał się artykuł pod tytułem „Curie’s Daughter Seeks Music Career”

Ryc. 9. Okładka Match z 27 lipca 1939 roku

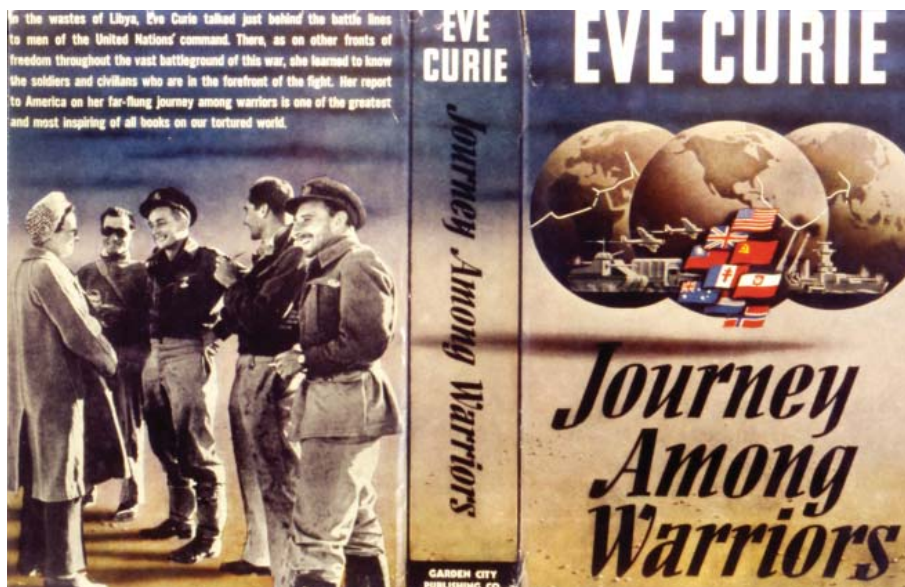
Ryc. 10. Afisz teatralny [5]

Ryc. 11. Nowy Jork 1939

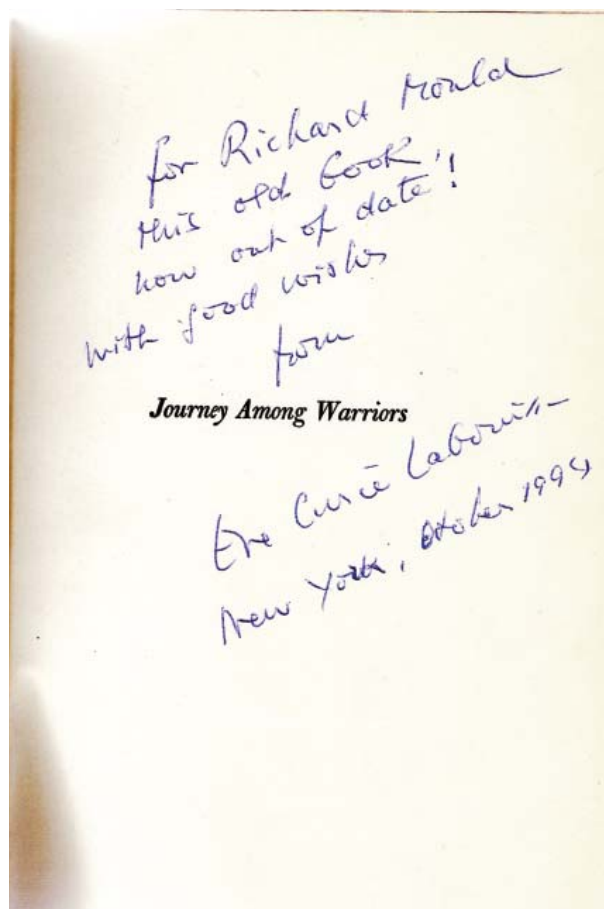
Ryc. 12. Nowy Jork 1940

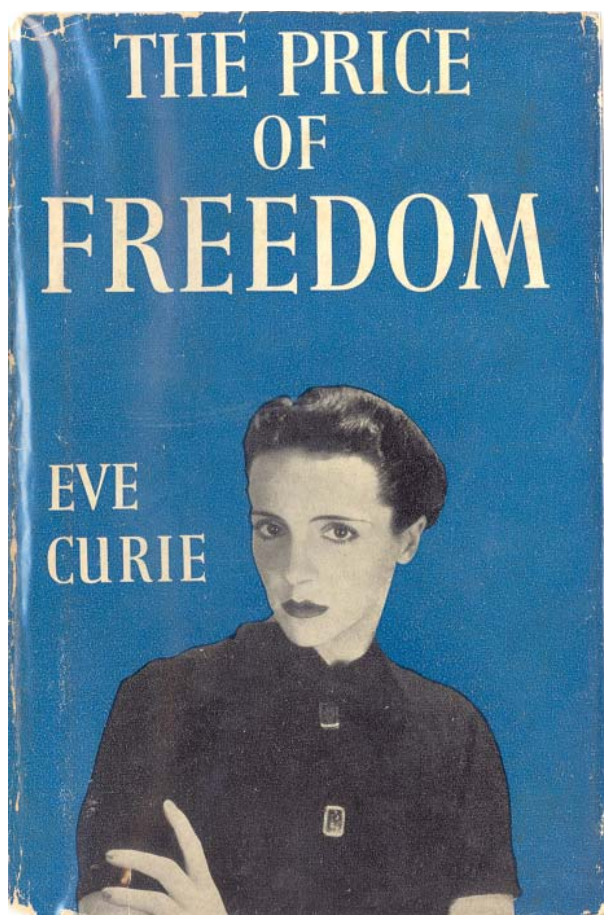
Ryc. 14. Obwoluta *Journey Among Warriors*. Z wyjątkiem mapy w środku przód i tył okładki stanowią jedyne ilustracje tej książki [2]

Ryc. 13. Okładka *Time Magazine*, 12 luty 1940. Ani jej matka, ani siostra nie znalazły się nigdy na przedniej okładce *Time Magazine*. Cytat pod zdjęciem brzmi: Wszyscy genialni mężczyźni i wszystkie genialne kobiety są po naszej stronie” [12]

Ryc. 15. Komentarz Ewy Curie z roku 1994 na temat jej „starej książki” [2]

Ryc. 16. Okładka trzydziestodwustronicowej broszury z jej wykładem z 9 kwietnia 1940 w Nowym Jorku [8]

Ryc. 18. Filadelfia 1948

Ryc. 17. (Na górze) PanAm „Capetown Clipper” zbudowany przez Boeinga w 1941 roku. (Na dole) PanAm „Honolulu Clipper”, zbudowany przez Boeinga w 1939 roku. Jak ogromny był to samolot, można ocenić po wielkości ludzi na tym zdjęciu, które wykonano na Światowych Targach w 1940 roku

Ryc. 19. Ewa Curie i Henry Labouisse na lotnisku w Warszawie w 1967 roku

Ryc. 20. Ceremonia powtórnego pochówku Piotra i Marii Curie, Panteon, kwiecień 1995

Ryc. 21. W Instytucie Onkologii w Warszawie w 1999 roku. Budynek na zdjęciu nad jej prawym ramieniem to warszawski Instytut Radowy wkrótce po otwarciu w 1932 roku

Ryc. 22. 12 lipca 2005 roku na UNICEF House w Nowym Jorku, po otrzymaniu tytułu Oficera Légion d'Honneur. (Copyright UNICEF HQ05-0895 Nicole Toutounji UNICEF Headquarters)

Ryc. 23. Irena i Ewa ok. 1910-1911